

”Åndelighet og veiledning”

For oss - som er her – vil jeg anta ordet *ånd* brukes som et helt selvfølgelig ord, med en selvsagt betydning. Derfor vil jeg at vi tar oss tid til å hente frem hvilken mening vi legger i det.

Med et ikke-vite-utgangspunkt i språkssystemisk ånd ber jeg dere se for dere ordet **ÅND** som en stor dør, eller som et ”vindu” i en adventskalender. Om vi nå sitter i fem minutter hver for oss og ser på dette ordet, denne porten inn – ikke til Salomos gruver, eller inn i en låve – men inn i en virkelighet der ordet ånd fremstår i all sin ”betydnings prakt”. Hva ser du når du åpner ordet ånd og går inn i dets betydning? Kan vi ta fem minutter nå hver for oss her vi nå sitter og så skriver vi ned alt vi ser for oss når vi går inn i dypet av ordet ånd?!:

..... (Alle hver for seg i 5 minutter).....

.....

Hva sier dere nå tro?

Kan vi dele det hver av oss har skrevet og tenkt nå med hverandre?

Hva om vi rett og slett går ringen rundt og forteller en etter en hva vi har sett i løpet av disse fem minuttene. (jfr. Wittgensteins Livsform = språk + syn. Dvs. at det vi har sett – det vi har syn for – springer ut av den virkelighetsforståelsen vi uttrykker i språket vi bruker. Enhver livsform utvikler språk som det så ser fenomenene i verden utfra, eller gjennom. Utdyp dette med s.210 i The Tree of Knowledge.....)

Så deler vi. Og det tar den tiden det tar. Etter hver som har sagt sitt, reflekterer gruppen spontant over det sagte. (Først når jeg har sagt hva jeg tenker, kan jeg tenke over hva jeg har sagt. Bateson) Den som har fortalt, sitter utenfor sirkelen og skriver ned spontane reaksjoner, taker, følelser, assosiasjoner, utløst av de refleksjonene som gis i gruppen. Så inn igjen med disse ”kommentarene”(tankene, følelsene, assosiasjonene). Gruppen går ikke i dialog utfra dette, men skriver eventuelt ned tanker, følelser, assosiasjoner som utløses av tilbakemeldingen fra vedkommende. Slik går vi frem en etter en til alle har fått uttrykt hva de legger av betydning i ordet **ÅND**:..... (Det tar den tiden det tar)

.....

Så over til hva vi legger i **ÅNDELIG**?!

Samme prosedyre: (Det tar den tiden det tar)

.....

Så over til betydningen i ordet **ÅNDELIGHET**?!

Samme prosedyre: (Det tar den tiden det tar)

.....

Så over til koplingen **ÅNDELIGHET** og **VEILEDNING**!?

Samme prosedyre:(Det tar den tiden det tar)

.....

Jeg vil gjerne avslutte med å dele de tankene jeg gjorde meg da jeg forberedte meg til denne tanke-utvekslingen her i Jungskile:

Ånd

Jeg startet med ordet ånd. Satt liksom og kjente på det. Vi snakker som om det finnes noe som kalles ånd. Vi hører om Guds Ånd allerede i Bibelens tredje setning, - ”Guds Ånd svevet over vannet” (1.Mos.1.2). Og i Bibelens andre skapelsesfortelling i 1.Mos.2 hører vi at ”Herren Gud formet mennesket av jord fra marken og blåste livspust (sin næfæs) inn i hans nese, så mennesket ble til en levende skapning.” Noe som igjen korresponderer med 1.Tim.6.13 der Paulus snakker om ”Gud som gir alle ting liv.”...” og som er ”den eneste som har liv i seg selv .Han som bor i et lys dit ingen kan komme” (v.16). I Salme 104.29f. lovpriser salmisten Herren Gud, og sier bl.a. at ”Skjuler du ditt ansikt, gripes de av redsel; tar du livsånden fra dem, dør de og blir til jord igjen. Du sender din Ånd, og det skapes liv, du fornyer jordens overflate.” Dette finner vi igjen i Rom.8.11 der det heter at ”dersom hans Ånd bor i dere, skal han som reiste Kristus opp, også gi deres dødelige legeme liv ved den Ånd som bor i dere.” I Joh. 4,24 hører vi at ”Gud er ånd, og den som tilber ham, må tilbe i ånd og sannhet.”

Parallelt med dette snakker vi om menneskets ånd. I Mk.2,8 står det for eksempel at ”Jesus merket i sin ånd at de tenkte dette” [at han var en spotter idet ingen andre enn Gud kunne tilgi synder, men det gjorde Jesus] . Og folk kan være besatt av urene ånder hører vi ofte om i NT for eksempel Mt.3,11 og 30; Mt.7,25. Noen ånder var onde, hører vi idet ”en stum mann som var besatt av en ond ånd” som Jesus driver ut av mannen som deretter kan snakke (Mt.9,32f).

”Det var et beåndet møte,” sier vi også. ”Jeg fikk ånden over meg,” hender det vi sier. Noe liknende står om Jesus som ble ”drevet av Ånden .. [og] ført omkring i ødemarken” der han fristes, settes på prøve, til han igjen vendte ”tilbake til Galilea, fylt av Åndens kraft.” (Lk.4,1-14). I Rom.8,14 sier Paulus at ”De som drives av Guds Ånd, de er Guds barn.”

I Joh.3,8 hører vi at ”Ånden blåser dit den vil, du hører den suse, men du vet ikke hvor den kommer fra og hvor den farer hen.” Samtidig som det understrekes at om mennesket ”ikke blir født av vann og Ånd, kan det ikke komme inn i Guds rike.” (v.5). Og sist men ikke minst lover Jesus disiplene at han ”vil be Faderen, og han skal gi dere en annen talsmann, som skal bli hos dere for alltid: sannhetens Ånd. Verden kan ikke ta imot ham, for verden ser ham ikke og kjenner ham ikke. Men dere kjenner ham; han blir hos dere og skal være i dere.” Joh.14,16f).

Vi har altså mange eksempler på at vi tror det finnes det vi kaller ”ånd”. Og faktisk ikke bare én ånd, men flere ånder. I ikke-religiøst språk snakkes det for eksempel om tidsånden, eller at en person for eksempel ”skrek som besatt,” eller ”det var som om noe kom over ham/henne..” Og vi sier at en person ”ut-ånder” når vedkommende dør.

Så mye om ”ånd?

Åndelig

Så gjorde jeg det samme med ”åndelig”. Satt liksom og kjente på det. Er det ordet skapt av ordet ånd og endelsen –lig? Betyr det lik ånden, altså ånde-lik? Vi sier ikke åndsveiledning, men ”åndelig veiledning.” Betyr det veiledning av ånden, slik at menneskets ånd veiledes, slik for eksempel Jesus ble drevet av ånden ut i ødemarken? Eller betyr det at vi veiledes av ånden, for eksempel tidsånden eller av Den Hellige Ånd? Hva betyr det egentlig det vi sier når vi snakker om åndelig liv og åndelig veiledning. Hva betyr ”åndsliv”? Sverige har et fattig

eller rikt åndsliv, ikke sant? Men da snakker vi plutselig om noe annet. Da snakker vi om estetikk, kunst, litteratur, musikk, kulturens intellektuelle kapasitet og utfoldelse av åndsverk og åndsvitenskap i samfunnet. Hva betyr ”åndsfattig”? ”Salige er de fattige i ånden for himmelriket er deres,” sier Jesus ifølge Mt. 5,3. Hvem snakkes det om her? Hvilke kriterier ligger til grunn for å kalle noen åndsfattige?

Hvis det finnes ”ånd”, er det da sånn at er vi er åndelige, vi som kan forholde oss til dette fenomenet ånd?

Interessant her å merke seg hva en av vårt århundres mest sentrale filosofer, Ludwig Wittgenstein (1889-1951) sier i denne sammenhengen. I *Den ukjente dagboken* som først ble offentlig kjent i 1993, skriver han følgende: ”Mennesket lever vanligvis sitt liv i skinnet fra et lys som det ikke er seg bevisst før det slukner. Dersom det slukner, er livet plutselig berøvet all verdi, mening, eller hvordan man nå vil uttrykke det. Man blir plutselig oppmerksom på at den blotte eksistens – kunne man si – i seg selv nok er helt tom, *åndløs*. Det er som om glansen ble visket bort fra alle ting, alt er dødt.” (1998,s.104).

Men jeg tror dette avsnittet om begrepet ”åndelig” eller menneskets ”åndelighet” - som jo ved siden av veiledning utgjør hovedtemaet for disse to dagene - faktisk blir mer spennende om jeg belyser hva jeg mener gjennom et lengre referat fra boken *Skabelse og tlintetgørelse*. Det er den siste boken Knud E. Løgstrup (1905-81) rakk å gi ut selv før han døde. Deretter vil jeg gi en presentasjon av Emmanuel Lévinas (1905-95) sin tenkning om menneskets ”annerledeshet enn væren” for øvrig.

Jeg starter med Løgstrups bok. Den utkom i 1978, og er det religionsfilosofiske bind IV i det firebindsverket *Metafysikk I-IV*, som Løgstrup arbeidet med inntil sin død i 1981. (Første bindet *Metafysikk I, Vidde og pregnans*, handler om språkfilosofi og utkom i 1976. Bind II og III lot han være å fullføre til fordel for det religionsfilosofiske bind IV, og de utkom først etter hans død. *Kunst og erkendelse*, der han uttrykker sin kunstfilosofiske tenkning, utkom i 1983. Og bind III som uttrykker hans forståelse av forholdet mellom natur og kultur, *Opphav og omgivelse* ble utgitt i 1984.)

I boken (s.42-43) leverer Løgstrup en litterær analyse av Harry Martinsons lyriske epos *Aniara*: Martinsons historie er en forferdelig historie om jordboere som i flukt fra en atombombe-ødelagt verden, bommer - p.g.a. et uhell - på den planeten de skulle til, og som dermed slynges ut i den evige kosmiske natten. Fortellingen gjengir hvordan menneskene om bord, på sjette året, føler og tenker, og hva de holder fast ved som hjelp til å overleve dette fallet gjennom rommet år etter år i sin glinsende sarkofag. Løgstrup er opptatt av *Arianas* tematikk, nemlig hvordan Vanviddet lurar på mennesket. Inspirasjonen til dette diktet, hevder Løgstrup, er livet på jorden og ser ikke diktet som en lyrisk science fiction. Det er for å minne oss på hva vi har, og som vi tar som selvfølgeligheter – de fenomener Løgstrup kaller *spontane* og *suverene livsytringer* – de fenomener i vår tilværelse som mulliggjør livet vårt, men som vi ikke selv registrerer eller kan ta æren for å frembringe. (Løgstrup drøfter disse *spontane, suverene livsytringene* opp imot de fenomenene vi selv frembringer – altså det sosialt konstruerte, det vi i videst forstand forstår med kultur – i boken *Opgør med Kierkegaard*, 1968.) Faren er overhengende, mener Løgstrup at Martinson ønsker å minne oss på, - faren er overhengende for at vi ødelegger det vi har. Det vi regner som selvfølgeligheter, og som våre liv avhenger av uten at vi tenker over det.

Gjennom å kontrastere de fortapte jordboernes opplevelse av rommets ubegripelige tomhet og stumhet med deres minner om alle sanseinntrykkene - de mange luktene, bildene, lydene fra livet på jorden, - viser Martinson oss at ord som ”tom, øde, ubevægelig, stivnet, stum” – har

de ”misbrukt, den gang de brukte dem om bjerg, sø og landskap”...”Hva der er legem, organisk eller uorganisk, er for lifligt til at kunne kalldes tomt, øde –”...(SoT,s.42).

Det som altså holder liv i menneskene om bord i det fortapte romskipet, er alle tings sansbare legemlighet. Det som på jorden var et selvfølgelig liv med sol, blomster, luft, fjell, jorder, vann, fugle- og dyreliv, alt det hverdagslige som ”bare var sånn”, - alt det blir for menneskene i det fortapte romskipet et under, noe ubeskrivelig flott.

Det Løgstrup ønsker å understreke er hvordan det oversette fenomenet *sansningen*, kan kaste oppklarende lys, gi oss forståelser så vel av rommet som av vår egen verden, altså det totale univers. Om bord på Aniara erfarer de fortapte menneskene tapet av det vi i vår verden alltid står i fare for å glemme. De erfarer hvordan menneskets liv er legemlig. Og hvordan vi som mennesker gjennom denne legemligheten er sammenvevd med andre mennesker. Ja, ikke bare med andre mennesker, men med den livssammenhengen vi lever i, dvs. ikke bare med hele kloden, men også med hele universet. ”Deres tap skal vise oss at vi er i vår selvopptatthets kretsing om oss selv, når vi vil gjøre oss om til ren ånd. Det er alle tings legemlighet, som vi selv er innlemmet i, som redder oss fra fortapelsen i åndelighet i vår jordiske hverdag” (Jon Helén Pedersen:”” Nærmere oss enn vi er til oss selv. Om sentrale temaer i K.E.Løgstrups filosofi”, Omsorg, nr.1,2002, s.12).

”Ondskap er ånd uten legeme”, sier Løgstrup (SoT,s.43). Som en følge av dette blir altså legemlighet potensialet for fornyet opplagthet på livet.

Jeg ser her en overgang til Emmanuel Lévinas som er den andre av de to store moralfilosofene i vår tid som har levert hovedbidragene til grunnlagstenkningen til det som i dag kalles nærhetsetikken: I hans hovedverk, *Totalitet og Uendelighet* (1996), beskriver Lévinas det eksistensielle og etiske forholdet mellom Jeg’et og den Andre. Sentralt står analysen av ansiktet – og da først og fremst uttrykket i blikket – som han hevder problematiserer alle forsøk på å undertrykke den Andre. Ansiktet (blikket) fordømmer volden, og forlanger sosial rettferdighet. Artig her å oppdage at Wittgenstein sier i boken *Filosofi og kultur* (1995, s.53) at: ”Ansiktet er legemets sjel.”

Ved siden av beskrivelsen av ansiktet og den andre som en helt Annen, er Lévinas opptatthet av adskillelsen mellom mennesker. Denne kommer til uttrykk på mange vis, men særlig tydelig blir den i livsnyttelsen, i lidelsen og i forholdet til døden. Båndet til den annen knyttes utelukkende som ansvarlighet. Fra det øyeblikk den andre ser meg, har jeg ansvar for den andre, hevder han. Jeg er ansvarlig for den andre selv uten å skulle ta ansvaret for ham eller henne. Ansvaret for den andre *påhviler meg*, sier Lévinas.

Uansett om ansvaret aksepteres eller avvises; uansett om en vet eller ikke vet hvordan ansvaret skal utøves; uansett om en kan gjøre noe konkret eller ikke, så knyttes jeg til den andre utelukkende gjennom mitt ansvar for den andre. Det er jeg som bærer den andre og er ansvarlig for ham. Løgstrup formulerer dette slik i *Den etiske fordring* (1956):”Den enkelte har aldri med et annet menneske å gjøre uten å holde noe av dette menneskes liv i sine hender.” Den etiske fordringen er der alltid, og byr oss bruke all vår fantasi og dømmekraft for å forstå hva som kan være det beste for den andre, og så handle deretter. Fordi ”mennesker fødes med naturlig tillit til hverandre”, og er sammenvevet med hverandre gjennom tillits- og avhengighetsbånd, er den enkelte alltid fanget i valget mellom å ta vare på den andre eller å avise ham. Her er Løgstrup helt i tråd med Lévinas som sier at Jeg’et prinsipielt ikke kan rive seg løst fra å være ”første person”, det bærer verden.

Subjektiviteten, som konstituerer seg selv i selve den bevegelse, der det tilkommer den å være ansvarlig for den Andre, går så vidt som til å sette seg i den andres sted. Den (dvs. subjektiviteten / jeg'et) påtar seg vilkåret – eller uvilkåret – å være gissel. Subjektiviteten er opprinnelig et gissel; dens ansvar strekker seg helt til å bøte for den andre. Cf. Jesu inkarnasjon, lidelse og død som uttrykk for det sant menneskelige menneske. ”Kanskje var dette hemmligheten for enkelte helgener som døde i unge år, og som på så kort tid har gått en utrolig lang vei”, undrer karmelittmunken Wilfred Stinissen. Stinissen står i dag sentralt for mange som søker ”åndelig veiledning” i den katolske tradisjon av ordet.

Hør hva han sier videre i boken *Fader - i dine hender*, (1994, s.29f). Han skriver følgende om de helgnene som døde unge: ”Intet øyeblikk i deres liv har gått tapt, ingen hendelse har vært forgjeves. De visste at Gud hvert sekund ga dem en dytt i ryggen, gjennom hver hendelse og omstendighet, ikke minst gjennom det som syntes å forstyrre deres ”åndelige liv”. Og de lot seg puffe av ham. Det finnes så mye flukt i vår streben etter et ”åndelig liv”. Flukt fra den konkrete, tilsynelatende banale virkeligheten som er fylt av Guds nærvær, til en kunstig tilværelse som svarer til våre ideer om fromhet og hellighet, men der Gud ikke finnes. Så lenge man selv vil bestemme hvor man venter å finne Gud, behøver man ikke frykte for å møte ham! Man møter bare seg selv, en retusjert utgave av seg selv. Ekte åndelig liv begynner først når du er beredt å dø. Mon det finnes en raskere måte å dø på enn ved å la Gud minutt for minutt utforme våre liv, og uopphørlig si ja til hans verk?”

Vi kan forarges over denne utopiske, og fra jeg'ets synsvinkel, umenneskelige oppfattelse, sier Lévinas. Men menneskets menneskelighet - det sanne liv – er fraværende. Det må altså noe til for å menneskeliggjøre mennesket, så å si. Et sant menneskelig liv kan ikke være et liv som er tilfreds-stillet, altså et sorgløst liv som bare er slik naturen for øvrig lever i sin blotte væren, ubekymret. Nei, det sant menneskelige liv våkner til live, fremstår med den andre. Dette betyr at det menneskelige jeg'et alltid må besinne seg, alltid må søke utover sin egen væren, for å finne sin identitet, sin *raison d'être*. *Mennesket er aldri sin egen værens grunn*, ikke kilden til all riktighet, eller all mening. Det er derfor Lévinas i sin bok *Annerledes end væren*, kan hevde at å være menneskelig betyr: ”å leve, som var man ikke en væren blant annen væren.” Identiteten underlegges den andre. Min identitet ligger i min ansvarlighet i møte med den andre. Slik forstår Lévinas menneskets menneskelighet som ansvar for den anden. Ansvar er ikke bare et av subjektivitetens kjennetegn, som om subjektiviteten allerede fantes før det etiske forholdet, altså mitt ansvarsforhold til den andre. Subjektiviteten er ikke *for seg* [pour soi]; den er først og fremst *for en annen* [pour un autre] Å si: her er jeg; å gjøre noe for en annen; å gi; å være menneskeånd – det er nettopp dette.

Inkarnasjonen av den menneskelige subjektivitet garanterer dens åndelighet, hevder Lévinas, og henviser til hvordan det for eksempel er vanskelig å se hva englene skulle kunne gi hverandre, eller hvordan de skulle kunne hjelpe hverandre. Dia-koni før enhver dia-log, understreker Lévinas følgende. Han oppfatter det mellommenneskelige forhold slik at det i ethvert annens nærvær – utover det bilde jeg danner meg av dette menneske – nemlig i hans eller hennes ansikt, dvs. i den andres uttrykk, finnes det som *byder* meg å tjene ham. Og da forstås hele menneskekroppen mer eller mindre som den annens ”ansikt” og den annens ”uttrykk”. Han sier selv at det er et ekstremt uttrykk han bruker når han sier ”ansiktet ber meg og byder meg”.

I boken *Totalitet og Uendelighet*, (1996), er dette et hovedtema. Dette at det intersubjektive – det mellommenneskelige forhold – er a-symetrisk. Det vil si at jeg er ansvarlig for den andre uten å forvente noe lignende fra hans/hennes side, om det så skal koste meg livet.

Gjensidigheten er opp til den andre, han eller henne jeg står overfor som ansvarlig og som jeg får min identitet i møte med. Og det er nettopp fordi forholdet mellom oss ikke er gjensidig, hevder Lévinas, at jeg underkaster meg den andre. Det er meg som bærer den andre og som er ansvarlig for ham.

Samtidig med en total underkastelse kommer min førstefødselsrett til uttrykk i det menneskelige subjekt. Min ansvarlighet er uavhengelig. Ingen vil kunne innta min plass. Faktisk dreier det seg om, sier han, å ytre selve det menneskelige jeg'ets identitet med utgangspunkt i ansvaret, dvs. med utgangspunkt i den innsettelse eller avsettelse av et suverent jeg i selvbevisstheten, en avsettelse som nettopp er et ansvar for den andre. Ansvaret er det, som utelukkende tilfaller meg, og som jeg *menneskelig* ikke kan nekte. Denne forpliktelsen overfor den andre, er det unikes ypperste verdighet, ifølge Lévinas.

Hør igjen hva Stinissen skriver: "Gud behøver ikke lete etter merkverdige oppgaver for å gjøre hvert menneske til en unik skapning. Det er ved å oppfylle helt hverdagslige plikter at mennesket blir originalt. Hver og en som ærlig forsøker å leve i lydighet overfor Åndens inspirasjon vet at et liv, som sett utenfra ser monotont og ensformig ut, like fullt kan være usedvanlig eventyrlig og spennende." (s.83).

I min uerstattelighet er jeg utelukkende meg, hevder Lévinas, fordi jeg er ansvarlig. Jeg kan sette meg i alle andres sted, men ingen kan sette seg i mitt sted. På denne måten er min identitet uadskillelig fra subjektet.- Subjektet, det handlende, ansvarlige subjektet inkarneres dermed, det legemliggjøres og derigjennom oppleves idet det blir en sansbare størrelse i den andres verden.

Parallelt med dette sier Stinissen (s.70-71): "Mennesket er ikke et viljeløst redskap som utfører sitt arbeid mekanisk. Når Gud vil at et menneske skal utføre et stykke arbeid, så blir nettopp dette arbeidet kjær for ham. Han bør elske det med samme kjærlighet som han elsker Gud. Det krever en total hengivenhet og overgivelse. Guds vilje svever ikke høyt over selve arbeidet, heller ikke langt bak arbeidet. Guds vilje finnes i selve arbeidet. På samme måte som Guds Ord er inkarnert, er det også med hans vilje." "Å gi seg helt til Jesus", som det i min ungdom het, må derfor bety å gi seg helt for de(n) andre, de som også kalles "disse mine minste" av Jesus.

Jeg'et blir altså til gjennom sin utfoldelse som ansvarlig i møte med den andre. Ansvaret for den andre, altså en væren-for-den-andre, setter en stopper for den upersonlige væren, denne rommets stummhet og tomhet som de fortapte jordboerne Løgstrup reflekterte over, opplevde. Lévinas snakker faktisk om en "brusende stillhet", (jfr. Joh.3.8 ..Ånden blåser..) noe som minner om den lyd som oppleves når en holder en tom konkylie opp til øret. En lyd som om tomrommet var fylldt, som om stillheten var en lyd. Selv om det ikke er noe der, kan dette at en fornemmer lyden i konkyliden ikke benektes altså "er det" noe der selv om en ikke kan forestille seg det. Det er dette Lévinas mener er det upersonlige ved væren.

Og det er dette upersonlige som opphører når mennesket i møte med den andre har et ansvar for vedkommende *påhvilende* seg. Derfor er mennesket "annerledes enn væren". Det menneskelige sprenger væren. I dette ligger menneskets åndelighet vil jeg hevde. Jeg er enig med Lévinas i at menneskeligheten ligger ikke i å være annerledes; å være annerledes, det er fortsatt å være. Menneskets "annerledeshet enn væren", dets *identitet* og *uerstattelighet*, ligger utelukkende i dets *påhvilende* og *uavhengelige* ansvarlighet i møte med den andre. I min uerstattelighet er jeg utelukkende meg, fordi jeg er ansvarlig.

Spennende her igjen å høre hvordan Stinissen formulerer seg: "Det er Guds vilje som gir saker og ting deres substansielle virkelighet. I seg selv er alt skapt som "forgjengeligeters forfengelighet". – "Alt er tomhet" (som det står i Forkynneren 1.2). – (no era todo nada), sier selv Teresa av Avila. Men så snart en sak kommer inn i Guds viljes magnetfelt, blir dens egen tomhet fylt med mening. Det er samme elektriske strøm som går gjennom alt som berøres av Guds vilje. I seg selv likner tingene de tørre ben som vi leser om hos Esekiel, men når Guds Ånd fyller dem blir de levende mennesker. (Esek.37.1-14).

I praksis betyr dette at det faktisk ikke er ditt ansvar å holde deg våken under min presentasjon av disse tankene. Når jeg sovner i kirken, så er det bare de gangene prekenen ikke klarer å engasjere meg. Jeg blir ikke grepet. Det angår ikke meg og mitt liv, det presten preker om!

Så her sitter dere! Og her står nå jeg! Som deres gissel! – i Lévinas' forstand. Jeg står på spill!

Jeg står ansvarlig for å være *meg* på en slik måte at *du* velger å bruke tid av ditt våkne liv sammen med meg. Og om det er verdt det for deg, kan du finne ut av bare ved å lytte til kroppen din. "Kjenne etter" hvordan du har det. Hva du har lyst til. Om jeg virkelig er *sammen med* og *for* deg der du er her og nå. For, som det står i 1.Joh. 3.21: "Mine kjære, dersom vårt hjerte ikke fordømmer oss, har vi frimodighet for Gud." "Å lytte til Ånden som taler innenfra er noe helt annet enn å adlyde visse regler eller gjøre sin plikt", sier Stinissen. "Vi forstår forskjellen best når vi tenker på Jesus. Det han gjør er ikke å virkeliggjøre en detaljert plan som han har lommen. Hans kjærlighet til Faderen er så stor at han ikke et øyeblikk vender bort fra ham. Han betrakter til stadighet sin Far for å vite hva han skal gjøre. Her står alt i kjærlighetens tegn. Her pågår en kontinuerlig dialog med faderen. "vil du?" spør Faderen. "Ja, Fader", sier Sønnen. Vi er langt fra Kants kategoriske imperativ eller fra den platte og glattstrøkne moral kristendommen ofte reduseres til." (s.65). Dette lyder kjent fra både Løgstrup og Lévinas. Menneskets åndelighet, det unike menneskelige, kommer til uttrykk som ansvarlighet og hengivelse i kjærlighet. "For som kroppen er død uten ånd, er troen død uten gjerninger." (Jak.2.26). Og Ånden gir mennesket både *retningen* henimot den andre, og *holdningen* i møte med den andre som vi stiller oss til tjeneste for i kjærlighet, utfra vissheten om at: "Det dere gjorde mot en av disse mine minste brødre, gjorde dere mot meg." (Mt.25.40). På denne måten er Gud nærværende både for den andre gjennom jeg'et som stiller seg, som åndelig virkelighet, til tjeneste for ham eller henne, altså Gud er *tilstede for* den andre. Og tilsvarende er Gud *til stede og lar seg tjene* gjennom disse hans minste som jeg'et på denne måten står infor Guds ansikt når det står overfor den andre. Det er dette Lévinas mener når han sier at gjennom øynene på den andre stirrer alltid den tredje på meg.

Som en følge av at enhver pastoral praksis, *utfra troens perspektiv*, også er et møte mellom to eller flere der Gud er "midt iblant dem", gir veiledning som refleksjon over praksis, mulighet for utforskning både av den veilededes tro som "Åndens frukt" (Gal.5.22-26) i praksis, så vel som hans eller hennes teologi, som "kontinuerlig dialog med Faderen". Dette i tråd med forståelsen av pastoral teologi som en kontekstuell, erfaringsbasert teologi.

På denne bakgrunn skulle det være forståelig hvordan jeg kan hevde at veiledning når den fungerer på sitt beste, utgjør en appell til den veiledede om å overveie om en bestemt oppfatning av den gode praksis kan tjene som en mulig horisont for fremtidige handlinger. På denne bakgrunn vil jeg hevde at all veiledning er åndelig veiledning som har optimalisering av ens praksis til beste for den andre, for øye. Da vil veiledningen "lytte til Ånden som taler

innenfra”, og som gir mennesket både *retningen* henimot den andre, og *holdningen* i møte med den andre som vi stiller oss til tjeneste for i kjærlighet.

Når vi *virkelig* lever, så er det som om *virkeligheten* *sitrer* så å si. Dvs. *virkeligheten* både i oss og i *omgivelsene* våre gir gjenklang. Svarer, så å si, som et ekko på livet vi selv, eller våre omgivelser, utstråler når vi virkelig er til stede. Det pirrer oss.

Dette opplever vi tydelig for eksempel når vi er virkelig lykkelige. Hvordan det? Jo, da er det akkurat som om *alt* vi ser, eller opplever, blir vakkert eller flott. Akkurat som når vi er triste eller deprimerte: - Da oppleves alt meningsløst og svart. ”I et menneske som er tilfreds med Gud og med det han gjør, klinger en indre musikk, en sang som synger seg selv”, skriver Stinissen (s.45), og henviser til karmelittnonnen Marie-Angelique av Jesus (1893-1919) fra klosteret i Pontoise som skriver om seg selv: ”I mitt indre finnes det noe som alltid synger, et Magnificat som aldri slutter.” Det er ikke for ingenting at hun kaller seg selv for ”*flamme de joie*” (gledesflammen).

Når du er deg selv, da er du ikke passiv, du er ansvarlig.

Sånn som nå, for eksempel?

Kjenner du at du lever? Kjenner du at du er deg selv? Kjenner du deg ansvarlig? Uerstattelig? For hvis du er det, altså deg selv, da er du aktiv. Setter deg selv ut i livet, så si. Sittrende på en måte. Jeg kan se det i øynene dine her jeg står, om du er til stede, er i live. Med henvisning til 5.Mos.4,32-33,36 skriver Stinissen: ”Ånden i oss er en ild. Om vi aldri har erfart eller hatt anelse om at vi har en ild inni oss, så skel vi heller ikke undre oss over at vi ikke hører hans røst.” (s.61).

Det fortelles mange steder i Det Nye Testamentet om Jesus at når han *så* deres tro, eller han *så* deres sorg, så kunne han ikke annet enn å bli grepet av det han så. Og da måtte han handle.

Tro er alltid synlig når vi ser en som tror. Tro er sansbar idet den inkarneres, den legemliggjøres gjennom den troendes liv i enhver av livets situasjoner. Akkurat som kjærlighet alltid er handlende, en aktivitet som tar utgangspunkt i den andres, den elskedes, behov, - det være seg å møte den andres lyst så vel som smerte. Slik gir altså troen retning som kjærlighet til Gud legemliggjort i hans skapninger, og som Guds Ånds inkarnasjon som skapende og oppholdende kraft i menneskets og det øvrige skaperverkets eksistens. (cf. Ap.gj.17,28).

Vi kan alltid *se* om den andre er tilstede, om den andre er tilgjengelig, og om han eller hun er genuint opptatt av oss når vi møtes.

Jeg bodde i Atlanta ,Georgia, et par år. En kveld jeg kom ganske slitent hjem, hadde kona mi kjøpt billett til en John Denver konsert samme kvelden til meg. Helt overraskende. Hun kjørte meg til amfien der konserten skulle holdes, og jeg fant min plass alene blant de 17 000 i konserthallen. Kjempekveld! Noen år tidligere hadde jeg jobbet 3 måneder oppi fjellene, i Rocky Mountains i Colorado, sammen med en som var John Denver fan, og som spilte og sang hans sanger ved leirbålet en hel sommer. John Denver bodde faktisk like ved der vi holdt til. Så jeg forbant altså John Denver med noen av de flotteste naturopplevelser og andre gode minner jeg hadde. – Så der satt jeg da 6 år senere, på konsert, en helt vanlig hverdagskveld down town Atlanta. Sliten, men glad. Hadde mer en nok med meg selv, og med John Denver.

Opplevde kvelden til dels så intens at jeg til og med sang med når han inviterte publikum med på refreng og sånn. Det æ'kke meg å gjøre det vanligvis. Men denne kvelden grep musikken og sangen meg på en helt spesiell måte. Jeg la så vidt merke til familien til venstre for meg. Mor, far og en gutt på ca. 10år. Faren så ut som en blanding av en slags distre professor og den stiveste meterologen NRK noen gang har sluppet til i Dagsrevyens værmelding. Gutten så ut som Betoven i en utgave på 10 år. Og moren så ut som hun var tvunget med på det hele. Kanskje hadde de vunnet bilettene, og ikke orket å la være å bruke dem siden de var så dyre. Eller kanskje hadde noen velmenende slektninger spleiset på billetter til dem, fordi de mente det ville være godt for denne familien å oppleve noe sammen. Om de i det hele tatt sa noe til hverandre de 2-3timene konserten varte, merket i hvertfall ikke jeg det. Til høyre for meg satt 3-4 venninner i 30- 40-årene. De var helt med, og av og til kunne det virke som de hadde slått sammen å være på symøte og konsert samtidig.

Men ingen av disse menneskene affiserte meg. Det var nesten som om John Denver sang for meg alene. Kunne nesten oppleve det som at blant alle de 17 000 der, så var det bare oss to!

Da konserten var slutt, og rekkene tømte seg ut til trappene som tok oss opp til utgangsdører øverst i amfiet, så registrerte jeg at når jeg prøvde å gå forbi henne som gikk foran meg i trappen, så gikk hun til den siden jeg prøvde å passere henne på. Og når jeg prøvde på den andre siden liksom, av henne, skjena hun liksom over der også, så jeg slapp ikke forbi. Da vi kom opp på flatt gulv på vei ut dørene, snur denne damen seg helt brått. Tar meg rundt halsen og kysser meg skikkelig på munnen. Reservert som jeg er, i hvert fall for ukjente damer som muligens prøver å plukke meg opp på byen, liksom, trekke jeg meg. Da ler hun utrolig avvæpnende, og sier: "Slapp av! Jeg måtte bare få takket deg. Du gjorde denne konserten for meg." – Jeg så vel ut som et spørsmålstegn der jeg sto og halvmåpte, for jeg hadde jo ikke sett dama før. Derfor la hun forklarende til: "Jeg satt ved siden av deg, og du hadde de mest utrolige vibrasjoner jeg noen gang har opplevd. Måtte bare takke deg for en utrolig kveld. Thank you!" – og så var hun borte.

Uhm... tenkte jeg. Var liksom ikke veldig opptatt av såkalte vibrasjoner som jeg eventuelt sendte ut, så jeg plasserte hendelsen i kategorien for litt ut-freaka damer. Inntil jeg satt og skrev det jeg nettopp nå sa om at livet er noe en kjenner. En sitring, når det er på det mest intense. Livet er faktisk noe vi kjenner som det levende i muskelpanseret vårt: Den rene kraften som nærmest er til å ta å føle på. Som når kvinnen så si samler hele livskraften sin, bruker hele sin eksistens, nærmest, i den endelige kraftanstrengelsen som presser barnet ut av morslivet; Eller når alt settes inn av rå maskulin styrke for å løfte bilen så hjulet kommer opp av jørma som bilen har kjørt seg fast i. For ikke å snakke om den vibrerende livskraften i øyeblikket før de elskende gir seg hen til hverandre i orgasmen.

Det sitrende livet. Livet som ren kraft som er til å ta å føle på. Utrolig vakkert! Et mysterium i seg selv.

Hun som satt ved siden av meg på John Denver konserten den gangen på 80-tallet i Atlanta, hun opplevde ett av de *fylde øyeblikkene* i mitt liv; de øyeblikk da jeg sitrer spenning, eller av lyst, eller av glede. De fylde øyeblikkene der vi kjenner at vi ikke *bare* lever, - men vi har *på en måte ikke noe valg*: Vi er ikke bare med på noe som skjer. Vi er faktisk *i* det! – Og ikke bare *i* det, - men vi *er det som skjer*. Det er akkurat som vi der og da opplever at det er ikke vi som lever livet, men det er Livet som lever oss. – Livet lever seg ut *gjennom oss*! Ta gleden, for eksempel, den er der når vi opplever den. Vi kan ikke si: "Nå vil jeg være glad," og så bli vi det. Nei, å være glad er å være fylt i øyeblikket av glede.

Det er derfor den mest radikale forandringen *ikke* skjer når jeg prøver å bli *noe annet* enn det jeg er, men når jeg våger å fremstå som det jeg faktisk er. For livet leves alltid her og nå, og det jeg opplever, tenker, føler som respons på virkeligheten *i* meg og *rundt* meg, kan jeg ikke noe for at jeg tenker eller føler. Det er bare meg. De fylte øyeblikk er når jeg kjenner at jeg lever fullt og helt som meg.

Tilsvarende kjenner vi ofte *mangel på liv*. Jeg vet ikke om du har tenkt på det. Men når vi sier vi er slitne og trøtte, så er det det handler om nettopp det at *for* mange øyeblikk er tomme.

Vi har gått tom på fylte øyeblikk. Vi beveger oss da gjennom livet som de fortapte menneskene på romskipet Ariana falt gjennom den kosmiske nattens ufattelige tomhet og stummhet.

De fylte øyeblikkene da jeg sitret av livskraft, av spenning, lyst, glede, håp og forventning er borte. Jeg kjenner meg helt død. Tom! Orker ikke mer. Totalt tappet. – Jeg vet ikke hvilke ord du bruker inni deg, når du forteller deg selv hvor sliten du er

Når våre forestillinger om oss selv og verden rundt oss fryser fast, og hverdagene blir så fulle av gjentakelser at dagen oppleves så trang at jeg kjører hodet i veggen hvor jeg enn snur meg, da har livet blitt en tvangstrøye. Det har blitt til "det lukkede liv." Det liv som leves under forhekselsen av forstanden vår idet vi, som Wittgenstein formulerer det, holdes fanget av et bilde, en forestilling om hvordan alt er. Dette bilde gjenntas for oss i fortellingene vi og andre forteller om oss selv, om igjen og om igjen. Vi slipper ikke ut av manuskriptet som styrer livet vårt liksom.

Bare møte med et annet menneske, en annen virkelighet, kan løfte meg utover rammene, murene, selv-bildet mitt holder meg fast innenfor. Jeg trenger deg – for å kunne bli noe annet enn det jeg allerede er. Heri ligger noe av veiledningens skapende kraft. Det som gjør det til åndelig veiledning, til retningsgivende og livgivende samtale.

Der ingen forventninger lenger er til livet, der leves det heller ikke. Der er drømmene frosset i hjel. Der er tro på livet, -- håp og forventninger til fremtiden drept. Da er man "i en avskyelig åndstilstand", ifølge Wittgenstein (*Den ukj.dagbok*, s108): "Uten tanker, stiv, arbeidet mitt sier meg slett ingenting, og jeg befinner meg i et tomrom uten mening og mål."... "Dette henger sammen med følelsen av at jeg er for lite *fylt av kjærlighet*, dvs. for *egoistisk*. At jeg bryr meg for lite om hva som er bra for *andre*." (s.106).... "Det er som om glansen ble visket bort fra alle ting, alt er dødt."...."Man er da en levende død." (s.104).... "Dersom jeg eide tro, dvs. dersom jeg *uforsagt* hadde gjort det min indre stemme oppforet meg til, ville *denne* lidelsen være over. Det er ikke knelingen som hjelper når man ber, men man *kneler*." (s.98)... "Gud! La meg komme i et forhold til deg hvor jeg 'kan være glad i arbeidet mitt'!"

Ifølge filosofen Nina Karin Monsen så er å *virkeliggjøre* at du finner dine egne engasjementer, dine lojaliteter, dine helligdommer, din uutgrunnelighet og eneståendehet, din meningsfylde." Altså det å virkeliggjøre er det samme som at *du blir* en person og at du har personliggjort din egen tilværelse. "Måtene og motivene for å gjøre det, kan være mange, men finner du først noe å binde deg fast til, noe som du ikke gir slipp på, er resultatet det samme: Virkeligheten blir til."

Virkelighetens Mysterium vekker gjensvar i oss, skaper engasjement, kjærlighet og lengsel.

Tomhet, glede eller sorg forteller oss hvor langt fra virkeligheten vi befinner oss. Livet og gløden i vår egne øyne viser om vi lever og om vi er tilgjengelige, og om andre kan møte oss. (Monsen)

For meg som ser deg, viser livet og gløden i øynene dine om du er engasjert, om du er tilgjengelig. Om du er interessert, og virkelig tilstede, så jeg og vi andre kan få møte deg. For *det er i møte det skjer*.

I møte med virkeligheten er det jeg kjenner om jeg virkelig lever. Paradoxalt nok ser det ut til å være når vi er skapende aktive i møte med livet omkring oss, at vi kjenner oss mest som oss selv. "Når vi er oss selv," sier filosofen Nina Karin Monsen, da "er vi skapende i samværet, vi angår de andre. Det kan bety kjærlighet eller konfrontasjoner, men *alltid* engasjementer grepet av den andres nærvær. I sånne øyeblikk kjeder en seg ikke. I sånne øyeblikk sovner en ikke. Nei, i de fylte øyeblikkene- i møte med deg som er så tilstede hos meg, så levende i møte med naturen, så åndende av liv – i møte med deg vitaliseres jeg. Da lever jeg. Og du ser at livet i deg, har vekket meg til live.

Kanskje lever vi mest intenst og helt, når vi ikke tenker over at vi lever.? I de fylte øyeblikkene har vi nok med å leve. – Når vi gjennomstrømmes av *undring*. Når vi gjennomstrømmes av *det vakre*, eller av *latter*. Alt det forløsende, det orgastiske i tilværelsen! Det hjerteskjærende vakre! Berørte av Mysteriet. *Det* i livet, som løfter meg utover meg selv. Og når vi slik opplever oss selv som mest levende, er vi samtidig *håpe-fulle*. Fulle av håp. Fulle av forventninger til fremtiden. Fylt av livsmot. Dermed er jeg tilbake der Løgstrup med Arianas tematikk ønsket å vise oss hvordan Vanviddet lurte dersom vi ikke ser hva vi har i det som vi ikke tenker over at vi har, men som våre liv avhenger av uten at vi tenker over det. Jeg var for et par år siden invitert til et symposium på Åland, med tema: "Liv inntil Døden". Der traff jeg Liselotte Johansson som lot meg få et dikt hun hadde skrevet. jeg gjendiktet det på norsk, og har lyst til å lese det for dere til slutt. Det har ingen tittel:

Det er for alltid den
største sorgen,
kilden til avmakt
og angst:

Å ikke møtes. Å gå forbi.
Det er dét vi kommer til å
angre mest på,
når vi en gang ser tilbake.

Så ofte vi stoppet ved overflaten
når dyp ville rope til dyp.
Vi var så nære,
og likevel – gled øyeblikket
ut av hendene på oss.
Om vi bare hadde våget stille det spørsmålet

som brant inni oss,
om hånden hadde hørt på
hertet og løftet seg
til et kjærtegn.

Så mye tid vi mistet,
kretsende rundt det
som ingen brydde seg om.
Om vi hadde våget den stillhet
der vårt innerste roper.
Der fingre kunne flettes
sammen.

Uutnyttede oseaner av trøst
ville sprengt alle demninger,
om vi hadde våget fortelle
historien om vårt liv.
Det som en gang var,
det som lenge sov i påvente
av å bli.

Det er min største sorg.
Der fryser så mange
drømmer i hjel.

At vi hastig og brennende
trykker gassen i bønn
i stedet for å: – fylte av
forventning – sakne farten
og speide lengselsfullt
når en møteplass
nærmer seg.

Det er først når vi virkelig våger eller evner, å møte virkeligheten *i* oss selv, våger eller evner,
å møte virkeligheten *i* den andre, og *i* omgivelsene jeg lever i, at jeg lever.

Det er ingen sak å eksistere. Det klarer vi rett og slett ikke å unngå så lenge vi puster.
Men vi kan slutte å leve lenge før vi dør. For å leve er en kunst. Kunsten å være til stede,
engasjert her og nå, i det du er ansvarlig for.

Da merker ikke bare du at du lever. Da merker jeg og vi andre rundt deg også at du lever. Da
utstråler du nemlig liv! Da har livet retning og mening – Og *det* gjør noe – ikke bare med deg!
– men med oss rundt deg også: Det gjør godt! – Du gjør godt! – Og du bærer Åndens frukt!

Takk for oppmerksomheten.